

Ferdo Gestrin

LJUBLJANSKI LANTHIERIJI IN TRGOVINA V FANU

Trgovina s kožami iz slovenskih dežel oziroma prehodna trgovina z ogrskimi in hrvaškimi kožami prek njih proti zahodu je bila zelo važna veja mednarodne trgovine. Velik del, če ne že pretežni del te trgovine je šel v mesta v Markah, zlasti v Pesaro in Ancono, ki se v desetletjih, na prehodu v novi vek pokaže kot veliko prehodno tržišče s kožami.¹ Eno izmed konzumacijskih in posredovalnih središč — čeprav ne ravno veliko — te trgovine s kožami je bilo tudi Fano. V trgovskem prometu s tem blagom proti Italiji so imeli vodilno vlogo trgovci iz mest na Slovenskem, med njimi so pomembno vlogo imeli doseljenci iz Italije. S to trgovino, ki je še bolj na široko odprla vrata iz slovenskih dežel v Italijo, so neko dobo naglo rasli trgovski kapitali v slovenskih deželah, med mesti zlasti v Ljubljani in Ptuj, ki je imel vodilno posredniško vlogo v trgovini s kožami proti Italiji.² Tudi s to trgovino zbrani trgovski kapital je prehal v proizvodne investicije, zlasti v rudarstvo in fužinarstvo, a tudi v nove vrste produkcije, kakor npr. v steklarstvo. S temi trgovskimi zvezami so prihajali iz Italije v slovenske dežele tudi razni vplivi na gospodarskem in kulturnem področju. Z njimi so prihajali v slovenske dežele kar številni italijanski doseljenci: poleg trgovcev, podjetniki, fužinarji, najrazličnejši obrtniki, a tudi ljudje svobodnih poklicev kot gradbeniki, arhitekti, umetniki in drugi. Ti pa so na eni strani v gospodarsko sfero vnašali uveljavljene višje oblike tehnike v proizvodnjo, na drugi strani pa marsikakšen kulturni vpliv, zlasti tam, kjer je bila kolonija italijanskih doseljenec večja.³

Pred leti smo v razpravi Trgovina s kožami v Markah v 15. in prvi polovici 16. stoletja⁴ prikazali to trgovino predvsem z ene strani: kako je iz ogrskih dežel tekla prek slovenskih dežel v Italijo. Tu pa nas sedaj zanima, kaj je bilo s temi kožami na italijanskih tleh in kakšne so bile oblike tehnike trgovskega poslovanja, ki se uveljavljajo. V samih mestih je bila potrošnja kož sorazmerno majhna, ogromna večina kož je šla iz mest v ožje ali širše, zaledje Italije, a iz Ancone tudi prek Firenc naprej proti zahodu, kjer so bile kože v obravnavanem času zelo iskana surovina. Že dovolj dobro smo poučeni, kako je tekla ta trgovina na nakupovalnem tržišču v ogrskih deželah. Bistveno manj pa vemo o tem, kako je bilo na prodajnem tržišču v Italiji. Na primeru Fana, manjšega mesta z agrarno in ribiško-pomorsko gospodarsko bazo, bomo skušali to prikazati v času prehoda iz srednjega v novi vek. Trgovina s kožami je bila v njem po obsegu sicer bistveno manjša kakor v Pesaru in Anconi, bila je tudi omejena zgolj na italijansko zaledje, vendar ima podoben razvojni trend kakor v omenjenih mestih.

Prvi podatki o trgovini s kožami iz slovenskih dežel v Fano, kolikor vemo, sežejo v prvo polovico 15. stoletja in se nato naglo množe. Sodimo, da je trgovina s kožami v mestu dosegla vrhunec — seveda z nihanji — v času od konca srednjega veka do tridesetih let 16. stoletja. V tem času so na trgu v Fanu povsem prevladale goveje kože iz ogrskih dežel. Ugotovljeno je, da je šlo v tem obdobju iz ogrskih

¹ S. Anselmi, Venezia, Ragusa, Ancona tra Cinque e Seicento, un momento della storia mercantile del Medio Adriatico, Ancona 1969; P. Earle, The Commercial Development of Ancona, The Economic History Review, 2 Ser. 22 n° 1 (1969), str. 28 sl.; J. Delumeau, Un pont fra Oriente e Occidente: Ancona nel Cinquecento, Quaderni storici 13 (1970), str. 26 sl.

² F. Gestrin, Prispevek h gospodarski zgodovini Ptuja v prvi polovici 16. stoletja, ČZN, n. v. 5 (1969), str. 228 sl.; O. Pickl, Pettaus Kampf um sein Niederlagsrecht (1520—1535). Ein Beitrag zur Handelspolitik Ferdinands I., MIOG 78 (1970), str. 432 sl.; isti, Pettau — ein internationaler Handelsplatz des 15. und 16. Jahrhunderts, ZHVSt 62 (1971), str. 87.

³ Prim. F. Gestrin, Italijanski vplivi na organizacijske oblike gospodarskega razvoja v Sloveniji do 16. stoletja, Kronika 32 (1984), str. 10 sl.; isti, Kulturne povezave med slovenskimi in italijanskimi deželami do 18. stoletja, Kronika 33 (1985), str. 11 sl.

⁴ Glej ZC 30 (1976), str. 23 sl.

dežel proti zahodu, prvenstveno v Italijo, letno do okoli 200.000 govejih (predvsem volovskih) kož.⁵ Po nepopolnih podatkih o kreditni trgovini s kožami, zbranih iz notarskih knjig mestnega arhiva na osnovi zadolžnic, je v letih 1488—1531 ta trgovina posredovala tržišču v Fanu blizu 90.000 kož. V resnici je bilo kož seveda bistveno več, celotni trgovski promet s kožami v Fanu je dosegel vsaj še enkrat, ako ne celo dvakrat višje število. Precejšen del trgovine se je opravil neposredno ali s takojšnjim denarnim plačilom ali v zamenjavi za drugo blago. Kreditna trgovina je mogla doseči le od tretjine do polovice vsega prometa.

Kako se je gibal kreditna trgovina kož v Fanu po posameznih letih, kaže naslednja tabela:

Leto ⁶	1488	1489	1490	1491	1492	1493	1494	1495	1496	1497
Kože	3098	2520	2597	1854	4756	3896	2550	3512	477	120
Leto	1498	1499	1500	1501	1502	1503	1504	1505	1506	1507
Kože	1450	1456	6005	8499	6270	3502	2081	1328	675	270
Leto	1508/11	1512	1513	1514/5	1516	1517	1518	1519	1520	1521
Kože	—	457	60	—	5320	150	4649	2462	3076	1820
Leto	1522	1523	1524	1525	1526	1527	1528	1529	1530	1531
Kože	—	—	5579	1528	100	1130	2020	2200	1476	190

V prvih osmih letih, ki jih zajema tabela (1488/95), je bila trgovina s kožami kar dovolj pomembna, sledil je nato kratkotrajen padec v letih 1496/9, ki ga moramo povezovati predvsem z razmerami v slovenskih deželah (Turki, beg trgovcev in kapitala iz Ptuja). Temu upadu je sledil kratkotrajen silovit skok v letih 1500/3, ki pomeni sploh vrhunec te trgovine v Fanu. Po počasnem upadanju in nato popolnem prenehanju prometa s kožami v letih 1508/15, kar je bila posledica nasprotij in vojne med Benečani in cesarjem Maksimilijanom, sledi zopet dvig po letu 1518 in dalje, ki ga prekinjajo časovno krajši padci v letih 1522/3 in 1526 kot posledica političnih dogodkov (Sulejmanove vojne, poraz Ogrske).

Po izvoru so bile te kože v veliki večini, kakor že rečeno, iz ogrskih dežel; kož iz slovenskih dežel (pelles thethonicae, corii teutonici) je bilo le kakih 7 odstotkov. Do vzhodnih jadranskih pristanišč v Tržaškem zalivu in Kvarnerju (predvsem Trst in Reka) so jih pritovorili po različnih poteh, prvenstveno pa vendar po tako imenovani »ljubljski« poti prek Ljubljane in po »postojnski« poti prek Novega mesta. Od tod dalje so jih po morju prepeljali v Fano oziroma v druga markizanska mesta. Le manjši del kož je po kopnih poteh šel na ozemlje Beneške republike (Videm, Oglej, Benetke). Pri prevozu kož po morju v Marke so imeli pomembno vlogo ladjarji iz Trsta (npr. Della Motta, Pomo, Rossi). O tem, kako je potekal prevoz in iztovarjanje kož v Fanu, imamo nekaj konkretnih podatkov. V februarju leta 1516 je tržaški patron Jakob Rossio na svoji ladji pripeljal v faneško pristanišče 2020 (202 bali)⁷ kož različnih vrst. Za prevoz iz Trsta do plaže v Fanu je dobil 25 dukatov in 44 bolonjinov, kar na vrednost blaga nikakor ni bila visoka tarifa. S plaže, kjer je ladjo zasidral, so kože s čolni prepeljali na kopno. Čolnarji so za opravljeno delo dobili 1 dukat in 27 bolonjinov. Čuvajem, ki so čez noč na plaži pazili na kože, so plačali 3 bolonjine. Za prenos kož od plaže v trgovčevo (prejemnikovo) skladišče so plačali 49 bolonjinov. Toda od tega sta 10 bolonjinov dobila težaka, ki sta pomagala pri zložitvi kož v skladišču, 18 bolonjinov pa trije možje, ki so sušili kože, ker so se navlažile pri prevozu čez morje in na plaži.⁸ Cena bali kož pa je bila v ti-

⁵ O. Pickl, Die Auswirkungen der Türkenkriege auf den Handel zwischen Ungarn und Italien im 16. Jahrhundert, Grazer Forschungen zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte 1, 1971, str. 93.

⁶ Tabela je narejena predvsem po podatkih iz notarskih knjig notarjev: P. A. Gallassi, N. Gallassi, G. Gallassi, P. A. Graziani, A. Fusconi, L. Vignattoli, J. Roncoli in P. D. Stati. Hrani jih podsekcija državnega arhiva Pesaro v Fanu (ASFa).

⁷ Bala je vsebovala 10 kož, njena teža v librah pa je bila različna (povprečno 210 liber). ASFa, P. D. Stati D f 98 — 1487 jun. 22 : ... pro 5 ballarum coriorum pilisorum petiarum 50 in totum ...; ASFa, P. D. Stati H f 89 — 1493 april 22: ... pro ballarum 20 coriorum pilisorum vinorum petiarum numero 200

⁸ ASFa, P. A. Gallassi G — vložek — 1516 febr. 12; glej še ibidem f 26' — 1516 jun. 18.

stem letu v Fanu od šest in pol do sedem in pol dukata, pač glede na njihovo kakovost.⁹

Trgovino s kožami proti Fanu so v tem obdobju v največji meri obvladovali člani zelo razvejane trgovske družine bergamskih Lanthierijev. Njeni člani so se že po letu 1460 naselili v Fanu in se nato v dveh desetletjih razširili prek Trsta v Ljubljani in Ptuj.¹⁰ Prvo mesto v tej trgovini gre sprva Janezu, sinu Antona Lanthierija iz Ljubljane, ki je pogosto prebival v Fanu, kjer je že od leta 1477 trgoval s kožami.¹¹ Za njim je to mesto šlo njegovima sinovoma Antoninu in Janezu Antonu.¹² Po beneško-habsburški vojni je imel trgovino s kožami proti Fanu v rokah Jakob Lanthieri, prav tako iz Ljubljane.¹³ V samem Fanu je trgovalo s kožami blizu dva ducata trgovcev. Večina izmed njih je v te posle posegala le občasno (npr. Dardan de Saracenis, Firman Firmani, Ludovico Marcolini in drugi, tudi Žid Musa Scalamontis), nekateri pa so s kožami trgovali vrsto let in jim je bila ta trgovina ena izmed pomembnih vej dejavnosti. To so bili Nikolaj, sin Tomaža Ufreducija, v letih 1479—1499, Andrej, sin Antona Durantis in njegovi dediči v letih 1488—1507, Kastrucij, sin Jakoba Castracanis (de Castracanibus) v letih 1518—1531, brata Janez Andrej in Jeronim, sinova Petra Galassi, ter bratje Janez Krstnik, Jernej in Ludvik Perusini. Vsi so bili člani patricijskih, plemiških družin ali pa so sodili v vrh trgovskega sloja v Fanu. Prvenstvo v tem poslovanju je šlo Kastruciju Castracanis, ki je pozneje prešel v Pesaro, kjer se leta 1535 označuje kot trgovec in prebivalec tega mesta.¹⁴ V letih 1518—1531 je po nam znanih podatkih samo v kreditnih poslih prodal 2364 1/2 bal kož in so mu dolžniki zanje ostali dolžni 16.066 dukatov 17 1/2 bolonjinov in 10 denaričev.

Kože so le v manjši meri ostajale in se potrošile v samem Fanu. Trgovci so jih večinoma prodali neposrednim potrošnikom izven mesta. To faneško tržišče za kože niti ni bilo majhno, saj je zajelo velik del ozemlja severnega dela Mark, a deloma tudi Umbrije in Emilije, čeprav se je prvenstveno razširilo na pokrajine Pesaro—Urbino, Ancona, Arezzo, Forlì in Perugia. Kraji, iz katerih so bili kupci in kamor so šle na kredit prodane kože, naštetih po abecednem redu, so bili naslednji: Aglie, Arezzo, »Terra Blagidiis«, Cagli, Cantiano, Carignano, Cartoceto, Castellarria, Castro Durantis (danes Urbania), Città di Castello ob Tiberi, Corinaldo, Fossombrone, Gubbio, Isola di Fano, Isola del Piano, Macerata Feltria, Marcatello ob Metauru, Mirandola, Monte Columbo, Montefiore, Montelongo, Montemaggiore, Montevercchio (Monte Vetulo), Montona, Orciano, Pechio, Pennabilli, Pergola, Piagnano, Piobbico, Rimini, Rocca Contrata (danes Arcevia), Saltara, Sansepolcro, Santo Angelo in Vado v zgornji dolini Metaura, Santo Costanzo, Santo Lodatio, Sassocorvaro, Sassoferrato, Serrungarina, Scapezano, Sogliano, Urbino ter Vulpelo na ozemlju Santo Angelo in Vado.

Poleg okolice Fana je torej ta trgovina zajela kraje v več smereh po takratnih poteh v zaledje. Prek Fossombrona je šel en krak tega prometa v zahodni smeri proti Urbinu — Santo Angelo in Vado — Mercatello sul Metauro — Sansepolcro proti Arezzu oziroma Città di Castello, kamor je vodila pot tudi čez Piobbico v Perugia. Od Urbina je šel ta promet prek Sassocorvara proti Macerata Feltria in je najbolj severnozahodno točko dosegel v kraju Pennabilli. Drug krak iz Fossombrona

je usmerjal trgovino s kožami proti jugu v smeri Perugia prek krajev Cagli, Can-

⁹ ASFa, P. A. Gallassi G — vložek — f 22', 23', 24', 64'.

¹⁰ Glej ČZN o. c., op. 2, str. 230 sl.

¹¹ Po podatkih o poslovanju tega ljubljanskega trgovca v Fanu moremo trditi, da je bila njegova vloga v trgovini v tem mestu kar precejšnja. Njegove zveze so iz Fana segale tudi v Bologno, trgoval je z različnim blagom in se ukvarjal z denarnimi posli. ASFa, P. D. Stati N f 143 — 1498 dec. 5; isti S f 252 in 275' — 1504 jan. 2 in 10.

¹² Sprva sta bila brata družabnika, toda v začetku leta 1514 se je družba razšla. Prišlo je do spora in tožbe, ki so jo razreševali na arbitražnem sodišču. Predmet spora je bil obračun oziroma delež dobička, ki naj bi ga dobil Janez Anton v višini 6093 dukatov.

¹³ Velika dejavnost Jakoba Lanthierija v trgovini s kožami v Fanu in Markah sploh se je začela ob koncu beneško-habsburške vojne. Leta 1516 je od marca do avgusta svojemu partnerju Nikolaju Gallassiju posredoval nad 111 bal kož v skupni teži 19.252 liber, za katere je kupec ostal dolžan nad 789 dukatov. P. A. Gallassi G — vložek — 1516 (to je del trgovske knjige tega Jakobovega družabnika).

¹⁴ ... mercator et habitator Pisauri ... — ASP, B. Fattori 20/25 f 615' — 1535 nov. 22.

tiano in je najjužnejšo točko dosegel v Gubbiu. Prav tako proti jugu je šla trgovska pot za kože v smeri Frabiana, kjer se kot kraji kupcev omenjajo Isola di Fano, Montevecchio, Pergola in Sassoferrato, od kjer je šel verjetno promet s kožami tudi v Arcevio, torej že v ankonski pokrajini. Sem je vodila tudi pot prek Sorbolonga, Orciana, Corinalda in Ostre. Vzdolž obale je faneška trgovina s kožami segla na severu do Riminija, a na jugu do Scapezzana blizu Senegallije. Mnogokje v navedenih krajih se je srečala tudi s konkurenco pesarskih in ankonskih trgovcev.

Navedeni kraji so bili seveda zelo različno udeleženi pri nakupih kož v Fanu. Nekateri sorazmerno malo, drugi pa zelo veliko. Največ kož so v Fanu pokupili kraji Santo Angelo in Vado, Pergola, Fossombrone in še posebej Arcevia (stara Rocca Contrata), ki se nam v tem času pokaže kot izredno pomembno obrtno središče usnjarske stroke, to je strojarstva in vsakovrstne predelave kož in usnja. V obravnavanem obdobju so v Arcevio po naših podatkih samo na kredit prodali nad 3760 bal kož, za kar so ostali kupci dolžni nad 16.700 zlatih dukatov. Vrednost kož pa je bila več kakor enkrat večja. Kolikšna je bila potreba za kožami na tržišču v Arceviji, spoznamo iz kupčij enega samega komitenta v enem letu. Bratje Nikolaj, Ponzencij in Martir, sinovi Vida iz Arcevijske, so leta 1524 kupili večjo množino kož v Anconi pri Andreju Caroliju, ki je bil tamkajšnji agent Jakoba Lanthierija iz Ljubljane. Za kože so ostali dolžni nad 1443 zlatih dukatov, torej so kupili vsaj okoli 180 bal kož. Toda približno ob istem času (sredi poletja) so isti trije kupci neposredno od Jakoba Lanthierija in še od Kastrucija Castracanis za račun Jakoba kupili kož za več kakor 3046 zlatih dukatov, kar je bila cena za približno 380 bal kož.¹⁵ Toda istega dne so sklenili tudi novo pogodbo za 700 bal kož, ki naj bi jih Jakob Lanthieri izročil kupcem v enem letu v Fanu, Anconi ali Pesaru.¹⁶

Kupci kož v Fanu iz navedenih krajev so bili ali trgovci, ki so nato kože naprej razpečevali, ali pa so bili, kar nam viri v mnogih primerih potrjujejo, raznovrstni obrtniki. Bili so to strojarji, ki so surove, še kosmate kože v suhem stanju strojili dalje številni usnarji (cerdo), čevljarji (caligarius, calzolarius) in vsakovrstni drugi mojstri, tudi krznarji, peki, brivci ter tovarniki.

Ta razvejana trgovina s kožami, ki je posredovala večje množine kož v Fano in dalje na sorazmerno obsežno ozemlje kot svoje tržišče, je postavljala trgovce iz slovenskih mest — tudi italijanske doseljence — pred problem, kako organizirati trgovsko poslovanje. Sprva, ko je ta trgovina imela manjši obseg, so Lanthieriji še sami neposredno poslovali. Tako je ob začetkih obravnavanega obdobja Janez, sin Antona Lanthierija, deloval v tej trgovini iz Ljubljane in sam pogosto prihajal poslovno v Fano. V 11 letih, za kolikor imamo podatke, je sam prodal v 39 kreditnih poslih blizu 11.700 kož, za kar so mu dolžniki dolgovali nad 4700 beneških dukatov. Vsaj že od leta 1480, ko se omenja kot trgovec in prebivalec Fana, mu je pri poslih verjetno pomagal brat Andrej.¹⁷ Pozneje pa so ga nadomeščali v Fanu tudi sinovi Antonin, Janez Anton in Jakob,¹⁸ nato pa tudi mlajši bratranec Jakob, sin Franca Lanthierija iz Trsta, ki je postal tudi njegov faktor.

Ko je trgovina porasla, torej še pred konec srednjega veka, je že Janez Lanthieri prehajal na druge oblike trgovskega poslovanja, čeprav je še vedno trgoval tudi sam. Toda te oblike so postale stalna praksa v trgovskem poslovanju tudi drugim trgovcem ves naslednji čas. V svoje poslovanje je vključeval po eni strani poslovne partnerje, s katerimi je bil v stalnih trgovskih zvezah, po drugi strani pa sta ga bolj razvejana trgovina in z njo povezano povečano kreditno poslovanje silila k vključevanju plačanih stalnih ali občasnih uslužbencev, zastopnikov (factor, procurator, actor, res gestor). Med prvimi poslovnimi partnerji Janeza Lanthierija, ki je šel po tej poti, je omeniti Janeza Galassija, člana patricijske družine v Fanu.

¹⁵ ASFa, F. Torresi I f 44^r sl. — 1524 jul. 18.

¹⁶ Prav tam f 48 sl. — 1524 jul. 18.

¹⁷ Andrej Lanthieri je vsaj od leta 1463 prebival v Fanu; tedaj je kupil hišo v kontradi sv. Silvestra. E. di Dominico B f 142 — 1463 maj 23.

¹⁸ ASFa, P. D. Stati S f 71^r in 104 — 1503 jul. 29 in avg. 20.

Njega je Lanthieri tudi imenoval za svojega prokuratorja vsaj že leta 1495.¹⁹ Te posle zanj je opravljal še dolga leta, saj ga srečamo pri tem delu še leta 1505, ko je svojega principala povsem nadomestoval. Zanj je trgoval s kožami, izdajal zadolžnice, izterjeval dolgove, zaključeval posle, sprejemal plačila in podobno.²⁰ Prokurator mu je bil tudi Andrej Durantis, bogat trgovec in drugi njegov poslovni partner v Fanu, vsaj od leta 1500 dalje.²¹ Toda istega leta se kot prokuratorja ob njem omenjata tudi Simon, sin Andreja iz Isole, faneški meščan in Jakob Laurenzi iz Urbina. Nastopili naj bi proti vsem dolžnikom v Arceviji, Pergoli, Urbaniji in drugje. Dolgoletni uslužbenec, faktor, prokurator mu je bil tudi njegov bratranec Jakob, ki je zanj opravljal posle v Markah. Nekaj časa je bil skupaj z njim prokurator tudi Galencij Forestis iz Brescie.²² Letna nagrada za prokuratorsko delo je bila v Fanu verjetno precej enaka kakor v Pesaru, kjer je bila 1518. leta 25 dukatov.²³ Število in izbor prokuratorjev nazorno potrjuje velik obseg trgovskega poslovanja, ki ga je imel v Fanu Janez Lanthieri.

Pomembna organizacijska oblika poslovanja, ki jo kmalu uveljavijo v prehodni trgovini s kožami, so bile tudi trgovske družbe. Nastajale so predvsem iz dvojnega motiva. Po eni strani so nastajale zavoljo pomanjkanja sredstev in zaradi delitve dela družabnikov, z eno besedo iz potreb po združevanju kapitala in dela, kakor pravimo danes, a tudi zaradi tega, da bi zmanjšali riziko poslovanja. Po drugi strani pa je nastajanje družb povezovali s potrebami zaključne faze trgovine s kožami, to je z razpečevanjem kože na italijanskem tržišču. Lanthieriji so se povezovali v družbe s partnerji iz obeh področij, slovenskega in italijanskega, toda ustvarjali so tudi družbe med seboj. Janez Lanthieri je imel še pred letom 1500 kot svojega družabnika v Fanu Andreja Durantis, ki je zanj, kakor smo že spoznali, opravljal tudi agentske, prokuratorske posle.²⁴ Leta 1505 je postal njegov družabnik tudi Janez Galassi, ki pa je bil povezan z njim že 1495. leta.²⁵ Toda družbo je ustvaril tudi s trgovci iz Ljubljane, kjer je tedaj tudi sam prebival. V prehodno trgovino s kožami proti Fanu in Markam sploh so se že proti koncu 15. stoletja začeli usmerjati tudi nekateri večji ljubljanski trgovci ali pa so jih v to pritegovali Lanthieriji. Naj bo že kakorkoli, dejstvo je, da so Antonin, sina Janeza Lanthierija, Janez in Lenart Glanhof ter Lenart Praunperger verjetno že v prvem desetletju 16. stoletja sklenili trgovsko družbo, ki je delovala tudi v Pesaru. Družba je trajala že vrsto let pred začetkom maja 1514, ko je še vedno obstajala.²⁶ Z družbo je Lanthieri vsekakor povečal razpoložljiva sredstva za trgovino s kožami (torej je šlo za investicijo), a hkrati so družabniki dajali tudi možnosti za boljšo organizacijo poslovanja, zlasti tedaj, ko je bil Antonin po poslih v Italiji. Za Antonina, ki je pozneje postal član ljubljanskega mestnega sveta,²⁷ pa je bila družba v letu 1514 še posebej pomembna. Tedaj se je namreč med njim in bratom Janezom Antonom razbila družba, ki je bila najstarejša v Fanu izrecno omenjena družba med samimi Lanthieriji. Poslej sta brata v Fanu trgovala vsak za sebe. Sprla sta se namreč zavoljo obračuna deleža pri dobičku, ki naj bi ga dobil Janez Anton v višini 6093 dukatov.²⁸

Te organizacijske oblike so poslej v obravnavanem obdobju ves čas uporabljali v trgovini s kožami. Saj brez faktorjev oziroma prokuratorjev, brez poslovnih partnerjev oziroma družabnikov trgovcu iz tujega kraja poslovanje v obsegu, kakor ga

¹⁹ ASFa, G. Gallassi X — 1495 nov. 6: »Ser Johannes de Galassis procurator nobilis viri Johanni Antonii de Lanteriis de Lubiana.«

²⁰ ASFa, P. D. Stati X f 54 — 1505 okt. 23: »... dare et solvere eidem Johanni Antonii (de Lanteriis) aut ser Johanni de Galassis procuratori seu certo nuntio spetialis hic Fani per totum februarium futurum.«

²¹ ASFa, P. D. Stati O f 434 — 1500 nov. 10.

²² Prim. ASFa, prav tam f 384 — 1500 okt. 13.

²³ ASP, B. Fattori 20/8 f 180' — 1518 jan. 28.

²⁴ Glej op. 21.

²⁵ ASFa, P. D. Stati V f 385' — 1505 sept. 7; isti X f 3 + f 34' — 1505 sept. 25 in okt. 11; glej še op. 19.

²⁶ ASFa, P. D. Stati M f 523' sl. — 1514 pred maj 5: »... cum sit quod temporibus elapsis increta et composita fuit inter suprascriptis personas ... quadam societas in rebus mercantonum ad certos annos hic Labaci celebrata more mercatorum ...«

²⁷ V. Fabjančič, Nekaj ljubljanskih županov iz začetka 16. stoletja. Kronika 6 (1939), str. 196 sl.

²⁸ ASFa, P. D. Stati M f 514 — 1514 pred maj 5.

je ponujalo italijansko tržišče, ne bi bilo mogoče. Dobički, ki jih je dajala trgovina s kožami, so dajali vedno nove vzpodbude trgovčevim težnjam po pridobivanju, po kopičenju denarja, premoženja. To pa so Lanthieriji dobro znali. O tem govore njihove naložbe v slovenskih deželah in njihov hitri družbeni dvig med bogataše in plemiče.

Število faktorjev oziroma prokuratorjev, ki so jih Lanthieriji imeli za svoje trgovsko poslovanje v Fanu, ni bilo ravno majhno. Poslovni partnerji oziroma družabniki so bili omejeni na ožji krog zgoraj omenjenih trgovskih in plemiških družin: Galassi, Duranti, Castracani in Planosi. Člani teh družin so bili že zgodaj tudi prokuratorji Lanthierijem, bodisi že poprej kot so postali družabniki, bodisi da so kot družabniki opravljali tudi faktorske oziroma prokuratorske posle. Prokuratorska dela so nekako sodila med obveznosti partnerjev, ki so sklenili družbo. Družabniki so jih opravljali v času obstoja družbe, pa tudi po smrti partnerja v korist vdove ali dedičev. Tako sta po smrti Andreja Durantis (1505) vdova Antonija leta 1506 in za njo sin Janez leta 1508, ko je postal polnoleten, postavila za prokuratorja očetovega družabnika Janeza Antona in z njim še Jakoba Lanthierija.²⁹ Podobno je bilo po smrti ljubljanskih družabnikov Antonina Lanthierija leta 1514. Tedaj so Antonin z vdovami Apolonijo (po Janezu Glanhoferju), Margareto (po Lenartu Glanhoferju) in Ano (po Lenartu Praunspergerju) imenovali za prokuratorja Antoninovega sorodnika — ker morda sam ni mogel tega opraviti — Jakoba Lanthierija, sina Jakoba iz Paratica. Rešil in uredil naj bi vse zadeve, ki so ostale nerešene in so povezane s pokojniki v okviru delovanja družbe v Markah, Romagni in Abruzzih.³⁰

Vendar so Lanthieriji praviloma iskali prokuratorje izven družabnikov. Čim večji so bili njihovi trgovski posli s kožami, večje število prokuratorjev oziroma faktorjev in agentov so imeli. Janez Anton Lanthieri je imenoval naslednje: Andreja, sina Antona Durantis, ki je pozneje postal njegov družabnik, Jakoba Lanthierija, nato pa brate Janeza, Nikolaja in Jeronima Galassia.³¹ Precej večje število prokuratorjev je v Fanu in okolici imel Jakob Lanthieri: Jeronima Galassija, ki mu je bil tudi družabnik, Julija, sina Vincenca de Robolini iz Pesara, Alojzija de Nonis iz Senegallije, Antona Zanghis (Zanchis) iz Pesara, Kastrucija Castracanis iz Fana, ki je bil tudi njegov poslovni partner, Andreja Caroli iz Ancone, ki se označuje kot faktor in agent, Scipiona Thomedellisa iz Gubbija, ki se mu nekaj let pozneje kot agenta priključita še Antonij Pauli in Konstantin Tomedelli.³²

Niti trgovskega poslovanja s kožami v tem obdobju v Fanu so bile pravzaprav v veliki meri v rokah dobavitelja, to je trgovcev iz slovenskih dežel, ki so tja posredovali kože iz ogrskih, hrvatskih in slovenskih dežel. Trditev velja tako za posle, ki so jih opravili v Fanu sami neposredno, kakor tudi za tiste, ki so jih zanje opravili njihovi uslužbenci (faktorji, prokuratorji, agenti) ali pa poslovni partnerji oziroma družabniki. Faktorji oziroma prokuratorji so prodajali kože in opravljali vse

²⁹ ASFa, L. Vignattoli B f 434 — 1506 jan. 14; isti I f 127 — 1506 jan. 4; isti I f 202 — 1508 febr. 4: ... et res et bona quacunq[ue] debitis eidem constituenti per textu et causa curaminu[m] venditorum a quocunq[ue] suo debitoru[m] petendum, exigendum, recuperandum, recipiendum et de receptis et exactis quietandum, finendum, liberandum, absolvendum et pactum de ulterius non petendum, faciendum et a debitis debitoru[m] liberandum ... cassandum ... et cassari et annullari faciendum ... etc.

³⁰ ASFa, P. D. Stati M f 523¹ sl. — 1514 maj 5 (?): ... fecimus, constituimus, ordinamus et solem[n]iter tenemus nostrum verum, legitimu[m] et indubitatu[m] procuratore[m], actorem, factorem, negociaru[m] gestor[um], nuntiu[m] ... egregiu[m] et prudentem viru[m] ser Jacobu[m] de Lanteriis condam ser Jacobi de Paratico civem Brixie presentem et acceptantem in omnibus nostris causis, litibus ... seu contraversis ... quas habemus seu speramus habere specialiter cum prudenti et egregio viro ser Joanne Antonio de Lanteriis qualiter cum qua alia persona ... tam in agendo quam defendendo ... tam in Marchia, in Romagna, in Abrucio et ubique locoru[m] ... ad exigendum, petendum ad componendum, concordandum, transigendum et paciscendum et omnia ab eo et eis bona, res debitoru[m] et credita tam vigore instrumentaru[m] quam chyrographoru[m] ac aliaru[m] obligationu[m] scripturaru[m] ... quietandum, solvendum et finem ... faciendum ... etc.

³¹ ASFa, G. Gallassi X — 1495 nov. 6; L. Vignattoli B f 434 — 1506 jan. 14; P. D. Stati R f 280 — 1503 febr. 21; isti S f 71 — 1503 jul. 9; L. Vignattoli G f 66 — 1507 febr. 25; P. D. Stati LL f 126¹ — 1513 okt. 22.

³² Glej po istem vrstnem redu: ASFa, P. D. Stati R f 71¹ in f 94 — 1502 sept. 16 in 28; N. Gallassi B f 169¹ — 1517 jan. 22; A. Fusconi D f 205¹ — 1518 dec. 14, isti E f 27 — 1518 jan. 16, f 336¹ — 1518 april 23; ASP, B. Fattori 20/8 f 180¹ — 1518 jan. 28, isti 20/6 f 139 — 1519 marec 23; isti 20/11 f 203, 260, 261, 338¹ — 1523 jul. 2, avg. 7, avg. 7 in sept. 1, ASP, P. D. Ambrosi 38/30 f 41 — 1532 okt. 26; ASFa, Fr. Torresi I f 44¹ sl. — 1524 jul. 18; prav tam »factor et agens dicti domini Jacobi«; ASP, P. D. Ambrosi 38/10 f 143 — 1525 april 27, isti 38/11 f 58¹ — 1526 jan. 24, B. Fattori 20/17 — 1528 okt. 26; isti 20/17 — 1528 okt. 26; isti 20/17 — 1528 okt. 26.

druge faze poslovanja za trgovce iz slovenskih dežel tudi tedaj, ko trgovca ni bilo v Fanu, ali ko je prodajal kože v imenu družbe. To se zelo jasno pokaže pri kreditni prodaji kož v besedilu dolžnikovih zadolžnic.³³ Ko je bil dolg poravnán, je imel prokurator pravico izdati potrdilo o plačilu dolga, prav tako pa tudi pravico, da je dal v notarski knjigi zapisano zadolžnico kasirati, to je uničiti.³⁴

V primerjavi s faktorjem oziroma prokuratorjem je bil družabnik dobavitelja v drugačnem položaju, čeprav je tudi on prodajal kože zanj. Faktor je dobival za svoje delo fiksno plačilo, družabnik pa je imel kože v nekakšni komisijski prodaji in je dobival določen odstotek vrednosti prodanih kož. Seveda pa je prihajalo tudi do tega, da so bili družabniki v istem razmerju udeleženi pri dobičku prodanih kož.³⁵ Družabnik iz Fana — morda je to veljalo tudi za faktorje oziroma prokuratorje — je bil ob zaključku poslovanja oziroma ob koncu trajanja družbe dolžan narediti obračun (ratio, calcolo) svojega poslovanja.³⁶ Družabnik je mogel od sodružabnika — dobavitelja kupiti kože tudi za preprodajo za svoj račun, medtem ko faktorju oziroma prokuratorju ta pravica praviloma ni šla. Poslovni partner v Fanu ali izven njega in dobavitelj kož pa sta bila soodvisna le toliko, kolikor so se uveljavljale oziroma neuveljavljale poslovne uzance, sklenjene ob naročilu po pogodbi (contractus)³⁷ oziroma ob nakupu kož.

S tako organizacijo trgovanja, povezano s pritegnitvijo domačih poslovnežev, se je moglo razširiti kreditno poslovanje s kožami v Fanu na tako obsežno tržišče, kakor smo ga že spoznali, in v takem obsegu, kakor ga nam prikazujejo ohranjeni viri. Vsekakor je dejstvo, da ta del trgovine s kožami v Markah najbolj poznamo.

Ko je bila kupčija kož na kredit sklenjena, je kupec — dolžnik s posebno listino — zadolžnico — svoj dolg potrdil. Zadolžnico je napisal eden izmed javnih notarjev v Fanu in besedilo o tem zabeležil tudi v svoje notarske knjige. Listina je s tem dobila polno javnopravno veljavo. Zadolžnica je vsebovala imeni upnika in dolžnika, količino kupljenih kož in dolžno vsoto kot ceno kož oziroma ostanek cene, če je kupec del kupne cene že plačal ob nakupu (pro resto pretii et nomine pretii), dalje rok in način plačila, pogosto tudi kraj plačila, pa razne jamstvene, penalne in tudi represivne klavzule, ki sta jih stranki sprejeli ob prodaji. Na kredit kupljene kože so bile seveda bistveno dražje od nakupa na veliko in ob takojšnjem plačilu. Leta 1524 — cene kožam so že od konca 15. stoletja dalje počasi rasle — je bila cena volovskim kožam na veliko za balo 5 dukatov in 50 bolonjinov.³⁸ V kreditni trgovini na drobno so bile tedaj cene 7 dukatov in 56 bolonjinov in več.³⁹ Proti koncu desetletja pa se cene bistveno dvignejo in se gibljejo v razponu od 9 dukatov in 39 bolonjinov do 13 dukatov in 1 bolonjin za balo volovskih kož.⁴⁰ Ceno za kupljene kože so morali kupci praviloma plačati v beneških dukatih, kar je bilo verjetno povezano z nakupnim tržiščem, kjer so kože plačevali predvsem z zlatniki. Marsikdaj so to zahtevo v besedilo zadolžnice izrecno zapisali.⁴¹ Le izjemoma so dopuščali plačilo

³³ Npr. ASFa, P. D. Stati X f 3 — 1505 sept. 15: kupci iz Santo Angelo in Vado se v zadolžnici deklarirajo za dolžnike . . . ser Joannis Andree de Galassis de Fano presentis . . . tanquam procuratoris et vice et nomine Joannis Antonii Lubiane Lanterii mercatoris de Fano . . . Prav tam f 34' — 1505 okt. 11: dolžnik iz Pergole je potrdil, da je dobil . . . a Joanni Antonii Lanterii de Lubiana et pro eo et eius nomine a ser Joanni Andree . . . nomine venditionis et emptionis decem ballas coriorum bovinorum pilisorum . . . Glej še ASFa, P. D. Stati LL f 126' — 1513 okt. 22: »Guidus magister Lazari de Castro Durantis (dolžnik) . . . Hieronymi Galassis (prokurator) . . . in vice et nomine ser Joannis de Galassis et Joannis Antonii Jacobi Lanterii mercatoris . . . ASFa B. Fusconi D f 205' — 1518 dec. 14: kupec prizna dolg . . . spectabili viri Hieronymi Galassi civis Fani presentis et vice et nomine Jacobi Lanterii duc. 37 auri . . . et hoc pro pretio ballarum 5 et 7 coriorum pilisorum habiturum a dicto Hieronymo . . . isti E f 27 — 1518 jan. 16: »Hieronymus Galassi civis Fani . . . vice et nomine Jacobi Lanterii mercatoris absentis . . .

³⁴ Prim. ASFa, P. D. Stati X f 156 — 1506 april 16.

³⁵ Prim. ASFa, P. D. Stati LL f 126' — 1513 okt. 22.

³⁶ Prim. ASFa, L. Vignattoli G f 66 — 1507 febr. 25; ASFa, A. Fusconi I f 104 — 1521 marec 22.

³⁷ ASFa, Fr. Torresi I f 48 sl. — 1524 jul. 18.

³⁸ Prav tam f 44' — 1524 jul. 18.

³⁹ ASFa, A. Fusconi M f 132' — 1524 avg. 2.

⁴⁰ ASFa, Fr. Torresi K f 351 — 1527 sept. 5; prav tam f 224' in f 227 — 1527 jul. 4; isti L f 103' — 1528 maj 23; isti N f 152' — 1531 okt. 7.

⁴¹ ASFa, G. Gallassi — 1496 april 15: . . . dare, solve et numerare hic Fani in pecunia numerata tantum et non in bonorum . . . ASFa, P. A. Gallassi M — 1480 avg. 21: . . . hic Fani in pecunia numerata tantum in auro . . . isti X — 1495 nov. 6: . . . Fani in pecunia numerata tamen . . . Prim. še A. Fusconi E f 27 — 1518 jan. 16; Fr. Torresi A f 143' — 1516 jun. 10 etc.

v srebrnih novcih določene vrednosti. Kraj za plačilo dolga je bil v glavnem Fano, vendar so določali za to tudi najrazličnejše kraje,⁴² zlasti tudi kraje raznih sejmov.

Plačilni roki so bili relativno kratki, trajali so praviloma največ do pet mesecev; vendar so bili tudi zelo kratki, to je 15 dni, a tudi daljši od petih mesecev, kar pa je bila redkost. Največ plačilnih rokov je trajalo okoli 3 mesece. Dolžniki so bili po večini dolžni plačati ob roku celotno dolžno vsoto, vendar niso bili povsem redki tudi primeri plačila v dveh ali celo v treh obrokih.⁴³ Rok so določali z datumi, z dnevi važnejših cerkvenih praznikov, bolj na splošno s celim mesecem (per totum julium futurum) ali pa s številom mesecev (hinc ad quattuor menses), pa tudi s časom trajanja sejmov v Fanu, Pesaru, Riminiju, Ceseni, Assisiu, Perugi, Recanatiju, Lancianu, Folignu, Fermu, Anconi in San Marinu.⁴⁴

Dolžniki so morali v zadolžnici s penalno formulo jamčiti, da bodo dolg vrnili ob roku (pogostokrat »sub penna dupli«), a jamčili so včasih tudi z vsem svojim premoženjem. Prav tako so prevzemali obveznost, da bodo povrnili upniku vso škodo, ki bi jo imel zavoljo ob roku neplačanega dolga, in da bodo povrnili stroške tožbe. Dolg so bili dolžni poravnati upniku, njegovim dedičem, če je upnik prej umrl, ali upnikovemu faktorju oziroma prokuratorju in pa tudi njegovemu posebnemu odposlancu, če je imel za ta posel posebno pooblastilo (mandat).⁴⁵ Dolžniki so plačevali svoj dolg tudi s prenosom plačila na tretjega. Včasih se je tako zgodilo po volji upnika, včasih pa je to napravil dolžnik sam.⁴⁶ Upnik se je za plačilo dolga pri dolžniku zavaroval tudi s tako imenovanim arestnim postopkom, to je pravico upnika, da je dal po pretečenem roku dolžnika ali njegovo blago ali oboje skupaj zapreti, dokler ne bi plačal dolžne vsote (»... se obligavit realiter et personaliter.«).⁴⁷ Praviloma so sprva upniki mogli uvesti arestni postopek samo v svojem mestu. V obravnavanem času pa so v zadolžnicah že širše določali kraje arestnega postopka ali pa so dopuščali celo možnost, da se opravi ta postopek kjerkoli.⁴⁸

Dolžniki zelo pogosto niso izpolnili svojih obveznosti do postavljenega roka ali pa celo sploh ne. Kljub vsem ukrepom upnikov so dolžniki zavlekli s plačilom blaga tudi daleč prek roka ali pa so na dolg kar pozabili. Poslovanje na kredit je bilo za upnika zelo spekulativno. Da bi tveganje že takoj vsaj deloma zmanjšali, so zahtevali za kože v kreditnem poslu precej višje cene, kakor smo že spoznali. Poglejmo ob sicer nepopolnih podatkih rezultat par analiz plačila dolgov iz kreditne trgovine s kožami v tem obdobju. Janez Anton Lanthieri je imel v letih 1480—1499 po nam znanih aktih 27 kupčij na kredit. Le sedem dolžnikov je poravnalo svoj dolg, torej le 25,9 %, vsi drugi pa ne. Toda nihče dolga ni poravnal ob roku. Štirje dolžniki so plačali dolg v enem letu, v enem primeru je upnik čakal na denar eno leto in tričetrt, v preostalih dveh pa 6 in celo 16 let.⁴⁹ Pozneje, se zdi, je bil pri poslovanju previdnejši. V letih 1502/6 je slika njegovega poslovanja bistveno drugačna. Dolžniki so namreč poravnali vse nam znane kreditne posle iz teh let: večina že v času enega leta po kupčiji, vsi drugi pa največ do dve leti in pol po sklenitvi pogodbe. Rezultat kreditnega poslovanja s kožami Lanthierijevega poslovnega partnerja in nato družabnika Andreja Durantis je vsekakor bolj značilen. Le-ta je imel v letih 1484—1504 kar 183 nam znanih kreditnih poslov. Do leta 1508, torej štiri leta po sklepu zadnje

⁴² Npr. Santo Angelo in Vado — ASFa, P. A. Gallassi — 1495 avg. 10; Rocca Contrata — ASFa, G. Gallassi — 1495 maj 13; Fossombrone ali Urbino ali Rocca Contrata ali Fano — ASFa, Gallassi B f 169' — 1517 jan. 22; ASFa, P. D. Stati G f 77 — 1492 april 14: »... ad nundinas Arimini in auro ...«.

⁴³ ASFa, J. Roncoli L f 7 — 1493 jul. 29; P. A. Graziani A f 421' — 1490 avg. 28; P. D. Stati Q f 430 — 1502 maj 27; isti S f 71' — 1503 jul. 29.

⁴⁴ Npr. ASFa, G. Gallassi — 1495 maj 15: »... hinc ad nundinas Pisauri ...«; P. D. Stati N f 238 — 1500 jun. 23: »... ad nundinas sancti Dominici in muro (di Fano) ...«; J. Roncoli O f 102 — 1500 jun. 19: »... hinc ad nundinas Perusii ...«; isti I f 64' — 1491 febr. 14: »... ad nundinas Terni ...« etc.

⁴⁵ Prim. ASFa, P. A. Gallassi F f 15 — 1472 jul. 28; P. D. Stati T f 73 — 1504 jul. 29; L. Vignattoli I f 202 — 1508 febr. 4.

⁴⁶ Prim. ASFa, G. Gallassi X — 1495 nov. 3.

⁴⁷ Prim. ASFa, A. Fusconi F f 120 — 1518 jun. 23.

⁴⁸ Prim. ASFa, L. Vignattoli G f 66 — 1507 febr. 25: »... posse cogi ... et arrestari (Janez Anton Lanthieri proti bratom Galassi) hic Fani, Pisauri, Senogalie, Ancone, Recanati non obstantis nundinibus Firmi, Venetiis et generaliter et spetaliter pro universis mundi partibus coram quocunque iudice ... et cogi possint et constringi et carcerari ac si ibi et in locis predictis contraxissent et se solvere obligassent ...«.

⁴⁹ ASFa, P. A. Gallassi M — 1480 avg. 21, kasirana je bila 1486 avg. 27; ibidem — 1480 avg. 29, kasirana šele 1496 nov. 26.

kupne pogodbe na kredit, so mu dolžniki plačali 81 zadolžnic ali približno 44 %. Ob roku je plačalo le 19,7 % dolžnikov, v času enega leta 16,7 %, po dveh letih 7,6 %. Šele šest let po roku je poravnal dolg zopet en dolžnik.⁵⁰ Rezultat podobne analize pri Kastruciji Castracanis, prokuratorju in poslovnem partnerju Jakoba Lanthierija, pa je naslednji. Od svojih 199 kreditnih kupčij v letih 1518—1531 je dobil dolg plačan v 131 primerih, to je 65,83 %. Toda ob roku ali le nekaj mesecev kasneje je poravnalo dolg le 30 kupcev, vendar med njimi šest celo že pred potekom roka, to je 27,48 % vseh plačanih zadolžnic. 63 kupcev (48,09 %) je plačalo dolg približno v enem letu; 5 dolžnikov (3,82 %) v poldrugem letu. Na poravnavo zadolžnic je upnik pri 15 dolžnikih (11,45 %) čakal dve leti, pri dveh dolžnikih (1,53 %) dve leti in pol, pri dveh (1,53 %) tri leta, pri sedmih dolžnikih je čakal na plačilo od tri in pol leta do osem let, a pri enem celo 15 let (skupaj 6,10 %).⁵¹ Podobni so rezultati tudi pri Nikolaju Ufrēduciju in drugih trgovcih.

Tveganost kreditnega poslovanja s kožami je bila torej res velika, čeprav morda slika v resnici ni bila tako porazna za upnika. Vsekakor je dejstvo, da so upniki po preteku roka v zadolžnicah sami ali prek družabnikov in faktorjev oziroma prokuratorjev skušali z vsemi možnimi sredstvi izterjati dolge. Svojim faktorjem oziroma prokuratorjem so dajali celo pooblastila (mandat) za izterjevanje poimensko navedenih dolžnikov. Prav tako pa je dejstvo, da so največji trgovci s kožami v tej trgovini vendar imeli dovolj velike dobičke, kajti sicer v njej ne bi vztrajali.

Ko je dolžnik dolg plačal, je upnik to posebej potrdil ali pa je dal zadolžnico uničiti (kasirati) v notarski knjigi, v kateri je bila vpisana. Potrdilo o plačanem dolgu je imelo obliko nekake pobotnice. Njihova vsebina je bila zelo slična, čeprav so se po formulacijah razlikovale.⁵² Kasiral, uničil je že plačano zadolžnico po naročilu upnika ali njegovega faktorja oziroma prokuratorja ali posebnega pooblaščenca notar, ki je zadolžnico napisal (ali njegov naslednik). To je storil na dva načina: ali je besedilo zadolžnice v notarski knjigi enostavno prekrizal in jo s tem uničil ali pa je pod zadolžnico vpisal posebno klavzulo, da je zadolžnica kasirana. Le izjemoma je notar hkrati uporabil oba načina.⁵³ Ob samem aktu kasiranja so bile včasih prisotne tudi priče, kar je notar izrecno zabeležil in priče navedel.⁵⁴ Tudi kasacijske klavzule so bile po vsebini zelo podobne, a po besedilu so se med seboj tudi zelo razlikovale.⁵⁵

Poslovanje v trgovini s kožami je bilo tudi v Fanu na prehodu v novi vek tehnično že zelo razvito. Konec je bilo v glavnem s srednjeveškim načinom trgovine, ki jo označuje tehnika potujočega trgovca. Čeprav so trgovci iz slovenskih dežel deloma še vedno prihajali z blagom v Italijo, se je vendar vse bolj uveljavljala tehnika iz »pisarne« vodene trgovine, trgovine s stalnimi faktorji oziroma prokuratorji in agenti, s stalnimi poslovnimi partnerji in družabniki, ki so poslovali samostojno v imenu trgovca in so dobro poznali tržišče, oziroma so opravljali komisijsko prodajo v imenu principala. Poslovali so s podružnicami in po vnaprejšnjih naročilih oziroma pogodbah. Zelo razvejano trgovsko, tudi kreditno poslovanje z mnogimi komitenti je prisililo trgovce, da so imeli dovolj razvito knjigovodstvo, ki se približuje dvostavnemu knjigovodstvu. Posamezni trgovci so imeli poklicne pisarje in viri omenjajo tudi trgovske knjige, ki pa se niso ohranile oziroma jih ne poznamo.

⁵⁰ ASFa, J. Roncoli F f 4 — 1485 avg. 3, kasirana je bila 1491 dec. 30.

⁵¹ ASFa, Fr. Torresi M f 260' — 1530 maj 6, kasirana je bila 1545 jun. 5.

⁵² ASFa, P. A. Graziani B f 92 — 1493 nov. 6: »... fecit... finem... pro precio duorum milia librarum coriorum theonicorum...«; J. Roncoli Q f 74' — 1504 jan. 31: »Johannes Antonius Johannis (de Lanteris) de Lubiana mercator fecit Nicolao de Callio finem pro coriis sibi venditis...«.

⁵³ Prim. ASFa, G. Gallassi — 1494 marec 21 in 1494 dec. 28; P. D. Stati Q f 323' — 1502 april 7.

⁵⁴ Prim. ASFa, L. Vignattoli H — 1501 marec 4; P. D. Stati R f 71' — 1502 sept. 16; isti S f 71' — 1503 jul. 29; isti U f 268 — 1504 maj 8; upnik »nobilis mercator Joannes Antonius Lanterii de Lubiana« je pri kasiranju imel za pričo tudi Tomaža Slovana (et Tomasinum Sclavum).

⁵⁵ Prim. ASFa, J. Roncoli R f 280 — 1503 febr. 21: »Jacobus Lanterii de Rubiana (Lubiana) cunus supradicto Johanni Antonii procurator dedit mihi notario licentiam libere cancellandi de infrascripti debiti ducatorum 18 auri...«; P. D. Stati V f 385' — 1505 sept. 7: »Jacobus Lanterii Johanni Antonii Lanterii nomine dedit licentiam mihi notario rogato cancellandi...«; isti X f 34' — 1505 okt. 11: »Ser Joannes Andreas (de Calassis) procurator Joannis Antonii Lanterii mercatoris licentiam dedit et concessit mihi notario dicto nomine rogato cancellandi...«; Fr. Torresi I — 1524 jul. 23: »Castrutius Castracanis dedit licentiam mihi notario... cancellandi et cancellandi suprascriptum instrumentum debiti...«; etc.

Zusammenfassung

DIE LANTHIERI ZU LJUBLJANA UND DER HANDEL IN FANO

Ferdo Gestrin

Die Abhandlung liefert auf Grund von Archivmaterial aus Fano ein Bild des Handels mit Fellen aus ungarischen und slowenischen Ländern, wie er sich im Rahmen des Handelsbetriebes in Fano auf italienischem Boden abwickelte. Aus dieser verhältnismässig kleinen Stadt, die nur einen unbedeutenden Teil des gesamten Pelzhandels an sich zog, wanderte diese Ware zum überwiegenden Teil in das nähere und weitere Hinterland der Stadt. Der Handelsplatz selbst war nicht einmal so klein, erfasste er doch einen Grossteil des nördlichen Gebietes der Marken, sowie auch Teile von Umbrien und der Emilia. In diesem Umfang erfasste er in dem behandelten Zeitabschnitt (1488—1531) beinahe vier Dutzend Städte und Castra. Die wichtigsten Pelzabnehmer waren Händler und vor allem verschiedene Gewerbetreibende aus Santa Angela und Vada am Tiber, aus Pergola, Fossombrone und vornehmlich aus Arcevia.

Der Pelzhandel in Richtung Fano befand sich in diesem Jahr in der Hand der Mitglieder einer weitverzweigten Handelsfamilie, der Lanthieri aus Bergamo, die in Ljubljana sesshaft geworden war. Ein erster Platz in diesem Handel fällt zunächst Janez zu, dem Sohn Anton Lanthieris aus Ljubljana, der oft in Fano weilte, wo er bereits 1477 mit solcher Ware handelte. Nach ihm fiel diese Rolle seinen Söhnen Antonio und Janez Anton zu. Nach dem Krieg zwischen Venedig und den Habsburgern befand dieser Handel sich in den Händen von Jakob Lanthieri aus Ljubljana, während es in Fano selbst etwa zwei Dutzend Pelzhändler gab. Die mächtigsten unter ihnen waren Nikolai Ufredici, Andrea Durantis, Kastrucius Castacanis und die Gebrüder Galassi.

In der Handelsführung gingen die Lanthieri, als diese Handelssparte beherrschenden Lieferanten, auf dem italienischen Handelsplatz über zu verschiedenen Formen der Handelstechnik, vor allem in Verbindung mit dem Kredithandel. Darüber liegen auch die meisten Unterlagen vor. Die Lanthieri hatten in Italien eine grössere Zahl bezahlter Faktoristen bzw. Prokuristen, sie betrieben den Handel mit Hilfe von Betriebspartnern und Gesellschaftern, auch in Form von Kommissionsverkauf. Den Preis für die gekauften Felle beglichen die Schuldner vorwiegend in Dukaten, die Zahlungsfrist dauerte meist 3 bis 4 Monate. Ein beträchtlicher Prozentsatz der Kreditgeschäfte ist jedoch trotz aller Umsicht der Lanthieri nie beglichen worden. Dennoch warf der Pelzhandel damals für die Händler einen grossen Gewinn ab, und auch die Lanthieri brachten es rasch zu Reichtum und gesellschaftlichem Aufstieg; sie wurden geadelt.

ZGODOVINA LJUBLJANE

zbornik s posvetovanja o zgodovini Ljubljane, ki je bilo v Ljubljani 16. in 17. novembra 1983. Zbornik v obsegu 595 strani je uredil prof. dr. Ferdo Gestrin, v njem pa objavlja 48 avtorjev, ki v svojih razpravah obravnavajo preteklost Ljubljane od najstarejših časov do sodobnih dni. Knjigo sta izdaja »Kronika«, časopis za slovensko krajevno zgodovino in Zgodovinsko društvo Ljubljana. V prosti prodaji stane 1600 din, v Zgodovinskem arhivu Ljubljana (Mestni trg 27) in na Oddelku za zgodovino filozofske fakultete (Aškerčeva 12) pa jo je mogoče dobiti za 1100 din.